

УДК 581.55 : 502.75 (477.83)

Олександр КУЗЯРИН, Микола ЖИЖИН

ФІТОСОЗОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТОРФОВИЩА „ПЕЧЕНІЯ“ (МАЛЕ ПОЛІССЯ)

Складено загальну та фітосоцологічну характеристики рослинного покриву торфовища „Печенія“. Для території торфовища наведено 17 раритетних видів рослин та 6 раритетних синтаксонів. Описано нові локалітети *Cladium mariscus* (L.) Pohl., *Carex davalliana* Smith, *Pedicularis sceptrum-carolinum* L., *Pinguicula vulgaris* s. l., *Schoenus ferrugineus* L., *Chara delicatula* C. Agardh. тощо та досліджено стан їхніх популяцій. Обґрунтовано організацію на досліджуваній території ландшафтного заказника загальнодержавного значення. Розроблено основні пропозиції щодо режиму використання торфовища „Печенія“.

У зв'язку з розвитком народного господарства більшість торфових боліт у Львівській області впродовж минулого століття була осушена й освоєна. Докорінних змін зазнали насамперед території під промисловими торфорозробками. Деякі з них до експлуатації виконували роль рефугіумів таких рідкісних та зникаючих в Україні гігрофільних видів рослин, як *Betula humilis* L., *Drosera anglica* L., *Pedicularis sceptrum-carolinum* L., *Pinguicula vulgaris* s. l., *Salix myrtilloides* L., *Saxifraga hirculus* L., *Schoenus ferrugineus* L., *Swertia perennis* L., *Tofieldia calyculata* (L.) Wahlenb. тощо, свідченням чого є гербарні збори (LW, LWS, KW), а також літературні дані [1, 5].

Внаслідок нераціонального використання відпрацьованих торфокар'єрів та відсутності належних рекультиваційних заходів, спрямованих на збереження гігрофільного фіторозмаїття, на їх місці здебільшого формуються техногенні девастовані ландшафти з ділянками сміттєзвалищ і згарц, що заростають синантропною рослинністю. Більшість з таких торфовищ входить до екологічних коридорів та буферних зон ключових природних ядер, впливаючи на міграцію організмів і обмін генетичним матеріалом. Тому вони потребують значної реставрації на підставі детального дослідження їх рослинного покриву, а також гідрологічних, ґрунтових умов тощо. До них належить торфовище „Печенія“, що на відстані 20 км у пд.-сх. напрямі від м. Львова. Інформація щодо флори й рослинності зазначеної території обмежена поодинокими

---

* Назви видів судинних рослин подано за “Определителем ...“ [8], харових водоростей – за “Визначником ...“ [6].

гербарними зборами О. Мриц, Т. Фотинюка, А. Лазебної та інших збирачів [LW, LWS], а також коротенькими згадками в літературі [3, 4].

Матеріал і методика досліджень. В основу публікації покладено матеріали детально-маршрутних обстежень торфовища „Печенія“, що проведені в 1993 та 2004—2006 роках. Зазначене торфовище розміщене в стічній улоговині між селами Миколаїв та Підсоснів Пустомитівського (з пд. Зх) і Печенія Золочівського (з пн. Сх.) районів Львівської області. Ця територія належить до природно-географічного району Грядового Побужжя області Малого Полісся [5]. За торфово-болотним районуванням України [3] болото „Печенія“ входить до торфово-болотної області Малого Полісся. У зазначеній монографії його західну частину відносять до перехідних боліт. Площа торфовища становить близько 700 га. Максимальна потужність торфових покладів за літературними даними дорівнює 2,25 м [2]. Згідно з науковою гіпотезою, що опирається на результати палеопалінологічних досліджень, зазначене болото утворилося на місці неглибокого середньоголоценового (кінець атлантичного періоду середнього голоцену) озера, дно якого підстеляли карбонатні породи [2].

На початку пізнього голоцену відбулося перетворення цієї водойми на мезотрофне болото з ознаками оліготрофності внаслідок її обміління та заростання. У 80—90-х роках минулого століття на болоті „Печенія“ проводилися промислові торфорозробки механізованим способом. На сьогодні торфовище меліороване способом відкритих дренажних каналів, сполучених з руслом р. Тимковецький Потік (ліва притока р. Перемоївка, басейн Західного Бугу). У північно-західній частині торфовища періодично добувають брикети торфу кустарним способом з утворенням невеликих котлованів, 1,5—2 м завглибшки.

Результати дослідження. Рослинність досліджуваної території представлена лише вторинними серійними угрупованнями класів *Lemnetea minoris*, *Charetea fragilis*, *Potametea*, *Isoëto-Nanojuncetea*, *Phragmito-Magnocaricetea*, *Scheuchzerio-Caricetea nigrae*, *Molinio-Arrhenatheretea*, *Plantaginetea majoris*, *Alnetea glutinosae*, *Bidentetea tripartitae*, *Galio-Urticetea* та *Artemisietea vulgaris*, що відображають певні стадії природних (переважно заростання водойм і оголеного торфу) та антропогенних (сікаціогенних, фенісекціяльних, пасквальних, пірогенних тощо) сукцесій.

Девастовані ділянки, що практично позбавлені рослинності, складають менше 10 відсотків від загальної площі торфовища. На початковій стадії заростання торфу відмічено близько 70 видів судинних рослин. Вони створюють загальне проєктивне покриття до 10 відсотків. Флористичний склад піонерних угруповань визначається насамперед банками насіння та вегетативних зачатків у торфі, а також джерелами діаспор із суміжних територій, і коригується екологічними факторами (переважно, гідрологічним та сольовим режимами торфогрунту), а також антропогенними чинниками. На помірно зволжених ділянках разом із сегетальними видами, терофітами (*Chaenorhinum minus* (L.) Lange, *Erigeron canadensis* L., *Polygonum persicaria* L., *Melandrium album* (Mill.) Garcke тощо) та самосівом *Brassica napus* L. поодинокі трапляються як дво-, так і багаторічні рудерали (*Tussilago farfara* L., *Sonchus arvensis* L.,

Taraxacum officinale agg. тощо), а також ювенільні особини піонерних деревних видів (*Salix rosmarinifolia* L., *S. aurita* L., *S. pentandra* L., *S. cinerea* L., *Populus tremula* L., *Pinus sylvestris* L. тощо). Домінантою перезволожений екотопів, окрім *Phragmites australis* (Cav.) Trin. ex Steud., *Carex lepidocarpa* Tausch, та *C. serotina* Mérat, часто виступає *Equisetum palustre* L. Його покриття збільшується від 5—10 відсотків на початку сукцесії до 20—40 відсотків на її подальших стадіях.

Рослинність осушувальних каналів, що охоплює ініціальні водяні (*Charetum vulgaris* W. Krause 1969, *Lemnetum trisulcae* (Kelhofer 1915) R. Knapp et Stoffers 1962, *Myriophylletum verticillati* Soó 1927, *Potametum natantis* Soy 1923 тощо) та прибережно-водяні (*Typhetum angustifoliae* (All. 1922) Pign. 1953, *T. latifoliae* (Soó 1927) Now. 1930, *Sparganietum erecti* (Roll 1938) Phil. 1973, *Scirpetum tabernaemontani* Soó (1927) 1947, *Equisetum fluviatilis* (Steffen 1931) Wilzek 1935, *Rorippo-Oenanthetum aquaticae* Lohm. 1950, *Cicuto virosae-Caricetum pseudocyperii* Boer et Siss. in Boer 1942, *Caricetum rostratae* Rübel 1912 ex Osv. 1923 em. Diers. та ін.) угруповання класів *Lemnetea minoris*, *Charetea fragilis*, *Potametea*, *Phragmito-Magnocaricetea*, характеризується значним цено-тичним розмаїттям.

У складі цих угруповань трапляються раритетні види із загальнодержавним (*Chara delicatula* C. Agardh.*) та регіональним (*Nymphaea candida* C. Presl.) охоронними статусами (табл.), а також інші спорадичні, вразливі види (*Batrachium trichophyllum* (Chaix) Bosch, *Taraxacum palustre* (Lyona) Symons., *Catabrosa aquatica* (L.) Beauv. та *Chara aculeolata* (Kütz.) in Rchb.).

На вирівняних понижених ділянках торфокар'єру переважають монодомінантні угруповання *Phragmitetum australis* (Gams 1927) Schmale 1939 класу *Phragmito-Magnocaricetea*. До одного з таких боліт приурочена малочисельна ценопопуляція *Viola uliginosa* Bess., виду на південній межі ареалу.

У південній окраїні торфовища (пн.-зх. околиця с. Підсоснів), нами виявлено осередок рідкісних гідрофільних угруповань другої категорії охорони з домінуванням *Cladium mariscus* (L.) Pohl. (*Cladietum marisci* All. 1922 ex Zobr. 1935). Зазначені вторинні, ініціальні фітоценози займають площу близько 25 кв. м і відзначаються досить щільним (90—95 %) травостоєм. Вони сформувалися в умовах чергування болотної та наземної екофаз. За своїм флористичним складом, що налічує 13 видів судинних рослин, та відсутністю мохового покриву ці фітоценози наближаються до типової відміни асоціації.

Основний ярус травостою заввишки 100—150 см формують *Cladium mariscus* (до 70 %) та *Phragmites australis* (до 20 %). У першому та слабо вираженому другому ярусах з покриттям менше 5 відсотків трапляються *Lysimachia vulgaris* L., *Lythrum salicaria* L., *Lycopus europaeus* L., *Equisetum palustre*, *Carex panicea* L. тощо. На території торфовища *Cladium*

* Автори публікації щиро вдячні ст. наук. співробітнику Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України О. В. Борисовій за визначення харових водоростей.

mariscus відмічено також в одному з обводнених меліоративних каналів (N 49°46'44.2"; E 024°21'29.2"; 21.05.2004, Кузярин О.Т., LWS), де він формує невеличку куртину. На обох біотопах особини *Cladium mariscus* відзначаються достатньо високим рівнем віталітету, утворюючи численні генеративні пагони.

Незначні площі у пониженнях мікрорельєфу займають інші рідкісні фітоценози 2-ї категорії охорони, що належать до евтрофних трав'яно-мохових боліт союзу *Caricion davallianae* класу *Scheuchzerio-Caricetea nigrae*. Вони представлені ініціальними угрупованнями з домінуванням *Schoenus ferrugineus* та деградованими пасовищними відмінами асоціації *Caricetum davallianae* Dut. 1924.

Таблиця

Раритетні види рослин, що виявлені на торфовищі „Печенія“

Назва таксону	НЧС	КО	Фц	ЧО	ТП
Судинні рослини					
<i>Batrachium trichophyllum</i>	—	VU(II)	P, PM	c	i
<i>Carex davalliana</i>	У(II)	VU(II)	SC, PM	c	r, pi
<i>Cladium mariscus</i>	В,У(I)	CR(I)	PM	c	pi, i
<i>Dactylorhiza incarnata</i>	У(III),С	VU(II)	SC, PM, MA	д	n
<i>D. majalis</i>	У(III),С	LR(III)	MA, PM, SC	д	n
<i>Drosera rotundifolia</i>	Л(II)	VU(II)	A	д	pi
<i>Epipactis palustris</i>	У(III),С	VU(II)	SC, PM, A	c	pi, n
<i>Nymphaea candida</i>	Л(II),В	VU(II)	P	о	pi
<i>Pedicularis sceptrum-carolinum</i>	У(I)	CR(I)	A	c	pi, n
<i>Pinguicula vulgaris</i> s. l.	У(II)	EN(I)	SC, A, PM	д	pi, n
<i>Salix myrsinifolia</i>	Л(III)	VU(II)	A	д	n
<i>S. myrtilloides</i>	У(III)	VU(II)	A	о	r
<i>Schoenus ferrugineus</i>	У(II)	EN(I)	SC, MA	c	pi, n
<i>Taraxacum palustre</i>	—	DD(IV)	PM	о	n
<i>Viola uliginosa</i>	—	VU(II)	PM, A	о	pi, n
Харові водорості					
<i>Chara aculeolata</i>	—	LR(III)	C, PM	c	pi, n
<i>Chara delicatula</i>	У(III)	LR(III)	C, PM	c	pi, n

Примітки: НЧС (належність до Червоних списків): С — списку конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що опинилися під загрозою зникнення — CITES; У — Червоної книги України; В — Червоного списку водних макрофітів України; Л — переліку регіонально-рідкісних видів, що потребують охорони в межах Львівської обл.; КО (категорії охорони за МСОП із цифровими значеннями в дужках). Фц (фітоценотична приуроченість): А — *Alnetea glutinosae*; С — *charetea fragilis*; MA — *Molinio-Arrhenatheretea*; P — *Potametea*; PM — *Phragmito-Magnocaricetea*; SC — *Scheuchzerio-Caricetea nigrae*; ЧО — чисельність особин в популяціях: о — одиниці особин, д — десятки особин, с — понад сотню особин. ТП — типи популяцій за віковим складом: і — інвазійні, n — нормальні, pi — несправжньоінвазійні, r — регресивні.

Перші з них (com. *Schoenus ferrugineus*) частково використовуються як додаткові малоцінні пасовища. За представленістю діагностичних

видів свого союзу та порядку вони поступаються перед типовими ценозами, що свідчить про їхнє ініціальне походження та відносно молодий вік. Диференційними видами цих угруповань можуть слугувати: *Calamagrostis epigeios* (L.) Roth, *Potentilla anserina* L., *Polygala amarella* Crantz та *Equisetum palustre*. Їхня видова насиченість становить — видів. Едифікатор угруповань *S. ferrugineus* внесено до Червоної книги України [10]. Він утворює покриття близько 90 відсотків та формує основний ярус травостою заввишки 20—50 см. Купини його генеративних особин досягають 15—40 см у діаметрі. З раритетних видів у складі окремих фітоценозів відмічено поодинокі особини *Eripactis palustris* (L.) Crantz.

Місцеві угруповання асоціації *Caricetum davallianaе* сформувалися в умовах періодичного одноразового косіння та доволі інтенсивного випасання. В основному ярусі їхнього травостою (30 см заввишки) разом з *Carex davalliana* Smith (з діаметром купин 10—20 см і покриттям до 40 %) панують такі низькорослі кореневищні осоки, як *Carex flava* L. (до 40 %) та *C. flacca* Schreb. (до 50 %). Максимальна видова насиченість угруповань становить 30 видів судинних рослин. У флористичному складі широко представлені діагностичні види класу *Molinio-Arrhenatheretea*, що свідчить про значну трансформованість цих фітоценозів. Серед раритетних видів рослин, окрім *C. davalliana*, тут трапляються в невеликій кількості *Dactylorhiza incarnata* (L.) Soy, *D. majalis* (Reichenb.) P. F. Hunt et Summerhayes, *Eripactis palustris* та *Pinguicula vulgaris* s. l.

Лучні ценози торфовища представлені переважно вологими молінієвими луками порядку *Molinietalia caeruleae* класу *Molinio-Arrhenatheretea*. В основному ярусі їх травостою домінує *Molinia caerulea* (L.) Moench (75—95 %). Вони відрізняються за походженням, ценотичною структурою та режимом використання. Ініціальні, флористично бідні ценози з відсутнім моховим покривом утворилися на місці випалів. Їхня видова насиченість налічує до 24 видів судинних рослин, серед яких диференційними є *Diploaxis muralis* (L.) DC., *Erucastrum gallicum* (Willd.) O.E. Schulz, *Calamagrostis epigeios* та *Sonchus arvensis*. Інвазійні молінієві фітоценози з режимом одноразового (за сезон) косіння та помірного випасання, відзначаються багатшим флористичним складом з наявністю таких раритетних видів, як *Dactylorhiza incarnata*, *D. majalis* та *Eripactis palustris*. За своєю структурою й екологічними умовами вони подібні до мезотрофних угруповань асоціації *Parnassio palustris-Molinietum caeruleae* (Libb. 1928) Pass. 1964, що наводяться для окремих західноєвропейських країн.

Поблизу населених пунктів, окрім рудеральних фітоценозів класу *Artemisietea vulgaris* (з домінуванням *Artemisia vulgaris* L., *Arctium lappa* L. тощо) зосереджені основні площі деградованих пасовищних лук союзу *Cynosurion cristati* класу *Molinio-Arrhenatheretea* з участю таких тривіальних, толерантних до пасквального чинника видів, як *Lolium perenne* L., *Potentilla anserina*, *Prunella vulgaris* L., *Plantago major* L. тощо. У складі окремих дуже витоптаних низькотравних угруповань, що приурочені до польових доріг, домінує регіонально-рідкісний синантропний вид *Sclerochloa dura* (L.) Beauv.

На підсушених ділянках торфокар'єру з відсутнім або мінімальним антропогенним впливом утворились щільні (0,8) гігрофільні деревно-чагарникові ценози, що належать до союзу *Salicion cinereae* класу *Alnetea glutinosae*. Верхній (деревно-чагарниковий) ярус цих угруповань заввишки до 2,5 м формують *Betula pendula* Roth, *Salix aurita*, *S. pentandra*, *S. cinerea* тощо. У складі одного з гігрофільних чагарникових угруповань асоціації *Salicetum pentandro-cinereae* Pass. 1961, відмежованого осушувальними каналами, виявлено новий локалітет *Pedicularis sceptrum-carolinum* (08.07.2005, Кузярин О.Т., LWS, LWKS, KW), льодовикового релікту, рідкісного виду з загальнодержавним соціологічним статусом 1-ї категорії охорони (див. табл.).

Після останнього гербарного збору зазначеного виду на рівнинній території Львівської області (Шеляг-Сосонко, 1956, KW) минуло понад п'ятдесят років. З 1853 р. тут наводилось 15 місцезнаходжень *P. sceptrum-carolinum*. Нині жодне з них не підтвержене сучасними даними, що дає підстави вважати їх утраченими. За польовими матеріалами 2005 р. виявлена ценопопуляція виду налічує 274 особини на площі 0,1 га. Вона відзначається правостороннім віковим спектром з переважанням генеративних особин. У ній представлені дві особини іматурного, 15 — віргінільного, 108 — генеративного (зі 125 генеративними пагонами), 126 — потенційно (приховано)-генеративного та 23 особини субсенільного вікового стану. Крім зазначеної ценопопуляції, поодинокі особини *P. sceptrum-carolinum* відмічено у складі двох подібних угруповань уздовж сусідніх меліоративних каналів. На нашу думку, перспективне зімкнення деревно-чагарникового ярусу в умовах подальшого осушення торфогрунту поставить під загрозу існування локальної популяції виду.

В межах подібного, але частково випаленого угруповання виявлено поодинокі генеративні особини нехарактерного для торфовищ монтанного виду *Myricaria germanica* (L.) Desv. Його локалітет, що має тут суто випадкове, інвазійне походження та сумнівну перспективу, належить до одного з найпівнічніших місцезнаходжень. Серед інших раритетних рослин у розріджених гігрофільних деревно-чагарникових ценозах трапляються *Drosera rotundifolia* L., *Pinguicula vulgaris* s. l., *Salix myrtilloides* (дуже рідко), *S. myrsinifolia* Salisb. та *Epipactis palustris*.

Місцезнаходження *E. palustris* та *D. rotundifolia* з досліджуваної території відомі ще за гербарними зборами О. Мриц та Т. Фотинюка (17.07.1935, LWS). На даний час загальна чисельність особин *E. palustris* налічує тут декілька сотень генеративних особин. Найчисельнішими є несправжньоінвазійні ценопопуляції виду, що складаються з окремих клонів і відзначаються прогресивними динамічними тенденціями. Вони характерні для піонерних трав'яних та розріджених деревно-чагарникових угруповань з помірно вологими й сирими торфогрунтами. На щільно задернованих болотних та лучно-болотних ділянках *E. palustris* трапляється розсіяно в невеликій кількості.

Унаслідок осушення та інтенсивної мінералізації торфу значні площі торфовища зайняті нітрофільними трав'яними угрупованнями, що належать до класів *Galio-Urticetea* та *Artemisietea vulgaris* і не мають

созологічного значення. Вони часто формують вузькі смуги вздовж осушувальних каналів (угруповання з домінуванням *Urtica dioica* L., *Cirsium oleraceum* (L.) Scop., *Carduus crispus* L.) та по периметру торфовища (*Sambucetum ebulis* Kajzer 1926), трохи рідше — великі мозаїчні вкраплення (з *Urtica dioica*, *Carduus acanthoides* L., *Solidago canadensis* L. та ін.) серед іншої рослинності.

Висновки. Сучасний рослинний покрив торфовища „Печенія“ відзначається значною трансформованістю унаслідок тривалих торфорозробок та дії інших антропогенних чинників (сікаціогенного, фенісекціального, пасквального, пірогенного, рекреаційного тощо). Більшість біотопів з досліджуваної території характеризується евтрофним типом живлення, що підтверджується відповідним флористичним та синтаксономічним складом. Упродовж останніх 13 років, що пов'язані із закриттям промислових торфорозробок та завершальною осушувальною меліорацією печенійського торфовища, у рослинному покриві цієї території відбулися значні зміни.

Вони полягають насамперед у формуванні вторинних водяних, болотних, лучних та чагарникових ценозів, а також у перерозподілі рослинності (збільшенні площ із деревно-чагарниковими і нітрофільними трав'яними угрупованнями та зменшенні девастрованих ділянок із початковими стадіями заростання). У динаміці флори за попереднім аналізом переважають напрями мезофітизації із скороченням або випадінням уразливих гігрофільних видів та синантропізації видового складу із посиленням експансії гемерофільних видів. Незважаючи на значну трансформованість, торфовище „Печенія“ має високу фітосозологічну цінність. На зазначеній території виявлено локалітети 17 раритетних видів рослин та 6 раритетних фітоценозів. Серед них 10 видів (*Carex davalliana*, *Cladium mariscus*, *Dactylorhiza incarnata*, *D. majalis*, *Epipactis palustris*, *Pedicularis sceptrum-carolinum*, *Pinguicula vulgaris*, *Salix myrtilloides*, *Schoenus ferrugineus*, *Chara delicatula*) внесені до Червоної книги України. За категоріями охорони вони розподіляються на два види 1-ї, три — 2-ї та п'ять видів — 3-ї категорій охорони. До регіонально-рідкісних належать сім видів (*Batrachium trichophyllum*, *Drosera rotundifolia*, *Nymphaea candida*, *Salix myrsinifolia*, *Taraxacum palustre*, *Viola uliginosa* та *Chara aculeolata*). При цьому слід зауважити, що *P. sceptrum-carolinum*, *V. uliginosa*, *B. trichophyllum*, *C. delicatula* та *C. aculeolata* не забезпечені охороною у Львівській області, а зазначені харові водорості потребують додаткових природоохоронних заходів в Україні. З огляду на природно-історичні умови торфовища, зокрема на наявність підстеляючих карбонатних порід, локалітети *Cladium mariscus* та інших рідкісних видів евтрофних боліт (*Carex davalliana*, *Schoenus ferrugineus*, *Pinguicula vulgaris* тощо), очевидно, мають тут реліктовий, а не інвазійний характер.

Раритетні фітоценози представлені на досліджуваній території чотирма рідкісними синтаксонами: з домінуванням *Cladium mariscus* (*Cladietum marisci*), *Schoenus ferrugineus* (базальні угруповання), *Carex davalliana* (*Caricetum davallianae*) та *Nymphaea candida* (*Nymphaeetum*

candidae Miljan 1958), що їх охороняють на регіональному [9] та загальнодержавному [7] рівнях. Найбільше созологічне значення мають угруповання карбонатних боліт 2-ї категорії охорони: *Cladietum marisci*, *Caricetum davallianae* та ком. *Schoenus ferrugineus*. Із них фітоценози *Caricetum davallianae* є найменш репрезентативними внаслідок значної трансформованості їхнього травостою.

Отже, висока фітосозологічна цінність торфовища „Печенія“ є головною підставою для віднесення зазначеної території до природно-заповідного фонду. Окрім того, досліджуваний об'єкт є перспективним фітомоніторинговим полігоном, що передбачає насамперед флористичні, ценопопуляційні, фітосоціологічні та палеопалінологічні дослідження. Тому, пропонуємо надати торфовищу „Печенія“ категорію ландшафтного заказника загальнодержавного значення. Основні пропозиції щодо режиму цієї території полягають у закритті торфорозробки, рекультивації існуючих торфокар'єрів, забороні будь-яких робіт (гідротехнічних, меліораційно-осушувальних та ін.) з імовірними негативними наслідками зміни гідрорежиму ґрунту, тимчасовій консервації найбільш девастованих ділянок, значній реставрації болотних біотопів регуляцією стоку води через осушувальні канали, а також оптимізації використання фіторесурсів. При виборі оптимального режиму експлуатації фітоценозів (частоти косіння, пасовищного навантаження тощо) треба враховувати умови їх формування. Для запобігання процесу сільватизації на підсушених евтрофних болотах, молінієвих та інших луках, окрім забезпечення відповідного гідрорежиму ґрунту, доцільно застосовувати їх одноукісне використання з помірним пасовищним навантаженням у визначені терміни.

Стратегія щодо синантропної рослинності, зокрема нітрофільних та пірогенних (з *Calamagrostis epigeios*) трав'яних ценозів має полягати у створенні для них несприятливих умов: дво(три)укісного режиму використання, підтоплення тощо. Для поліпшення відновлення окремих рідкісних рослин доцільно запровадити індивідуальні режими їх збереження. При цьому абсолютного заповідного режиму з постійним контролем за станом популяцій потребують *Cladium mariscus*, *Pedicularis sceptrum-carolinum*, *Pinguicula vulgaris*, *Salix myrtilloides*, *Schoenus ferrugineus* та *Chara delicatula*.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андриенко Т. Л. Природная флора и растительность болот УССР // Изменение растительности и флоры болот УССР под влиянием мелиорации. — К.: Наук. думка, 1982. — С. 42—49.
2. Безусько Л. Г., Водоп'ян Н. С., Каюткина Т. М. Основні етапи розвитку рослинності та водойм Малого Полісся в голоцені // Укр. ботан. журн. 1985. — Т. 42, — № 4. — С. 30—35.
3. Брадїс Є. М. Торфово-болотна область Малого Полісся // Торфово-болотний фонд УРСР, його районування та використання. — К.: Наук. думка, 1973. — С. 102—123.

4. Брэдис С. М., Бачуріна Г. Ф. Рослинність УРСР. Болота УРСР. — К.: Наук. думка, 1969. — 242 с.
5. Геренчук К. І., Койнов М. М., Цись П. М. Природно-географічний поділ Львівського та Подільського економічних районів. — Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1964. — 221 с.
6. Голлербах М. М., Паламар-Мордвинцева Г. М. Харові водорості (Charophyta) // Визначник прісноводних водоростей України. Вип. 9. — К.: Наук. думка, 1991. — 196 с.
7. Зеленая книга Украинской ССР. Редкие, исчезающие и типичные, нуждающиеся в охране растительные сообщества; Под общ. ред. Ю. Р. Шеляга-Сосонко. — К.: Наук. думка, 1987. — 216 с.
8. Определитель высших растений Украины / Д.Н. Доброчаева, М.И. Котов, Ю.Н. Прокудин (отв. ред.) и др. — К.: Наук. думка, 1987. — 548 с.
9. Раритетні фітоценози західних регіонів України (Регіональна „Зелена книга“) / С. М. Стойко, Л. І. Мілкіна, П. Т. Яценко та ін. — Львів, 1997. — 190 с.
10. Червона книга України. Рослинний світ; Відп. ред. Ю. Р. Шеляга-Сосонко. — К.: Укр. Енциклопедія, 1996. — 608 с.

SUMMARY

Oleksandr KUZYARIN, Mykola ZHYZHYN

PHYTOSOOLOGICAL CHARACTERISTIC OF THE PEATERY „PECHENIYA“ (MALE POLISSYA).

Common and phytosozological characteristics of the vegetation cover in the peatery „Pecheniya“ are presented. Seventeen rare plant species and six rare syntaxons are given for this territory. The new localities of *Cladium mariscus* (L.) Pohl., *Carex davalliana* Smith, *Pedicularis sceptrum-carolinum* L., *Pinguicula vulgaris* s. l., *Schoenus ferrugineus* L., *Chara delicatula* C. Agardh. et al. are described, and the state of their populations have been studied. The basis of the organization of the landscape reservation of State importance in the peatery „Pecheniya“ has been elaborated. The main proposals for regimen of use of this territory have been made.